

УДК 368:553:12

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

АЧКАСОВА Світлана Анатоліївна

к.е.н., доцент кафедри управління фінансовими послугами, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
svet_achk@meta.ua

МАРДОЯН Єрануї Гарніківна

студентка Відділу заочної, дистанційної та післядипломної освіти, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
mardoyan-erani@mail.ru
JEL Classification F36, F38, F65, G22, G28.

Анотація. У статті обґрунтовано теоретичні аспекти визначення сутності платоспроможності страхової компанії. Визначено, що поза увагою дослідників залишають питання участі перестраховиків у процесі виконання зобов'язань перед клієнтами страхових компаній. Наведено узагальнене визначення платоспроможності страхової компанії.

Ключові слова: платоспроможність страхової компанії, зобов'язання страхової компанії, забезпечення платоспроможності.

Ключевые слова: платежеспособность страховой компании, обязательства страховой компании, обеспечение платежеспособности.

Постановка проблеми. Фінансова криза створює серйозні загрози для будь-яких фінансових установ, у тому числі страхових компаній, діяльність яких безпосередньо пов'язана з ризиками. В умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища одним з актуальних напрямів управлінської діяльності страховика стає забезпечення його платоспроможності, що неможливо без оцінювання її рівня та аналізу факторів, що на неї впливають.

Відповідно до Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки [13] пріоритетними завданнями є створення стабільного страхового ринку шляхом підвищення фінансової стійкості та платоспроможності страхових компаній. Такі умови розвитку страхового ринку визначають необхідність дослідження сутності платоспроможності та підходів до її управління.

Одне з актуальних завдань сьогодні – розробити сучасні теоретичні підходи до

Аннотация. В статье обоснованы теоретические аспекты определения сущности платежеспособности страховой компании. Определено, что вне поля зрения исследователей оставляют вопрос участия перестраховщиков в процессе выполнения обязательств перед клиентами страховых компаний. Приведены обобщенное определение платежеспособности страховой компании.

визначення сутності платоспроможності страхової компанії та запропонувати узагальнене поняття. Від правильності визначення сутності платоспроможності залежить можливість захисту інтересів споживачів страхових послуг, що підтверджує актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Широке коло питань, пов'язаних з проблемами діяльності страхових компаній та обґрунтуванням теоретичних підходів до визначення платоспроможності страховиків знайшли відображення у роботах таких учених, як: Л. Лахтіонова [4], С. Луконін [5],

І. Ненно [6], І. Олійник [7], Н. Пачковська [8], Р. Руда [12], Н. Ткаченко [14], Д. Хемптон [15], Д. Щербатих [16] та ін. Незважаючи на значний обсяг публікацій, присвячених проблемам функціонування страхових компаній, питання уточнення сутності платоспроможності страхової компанії на сьогодні залишаються недостатньо розробленими.

Метою статті є визначення сутності та факторів впливу на платоспроможність страхової компанії.

Виклад основного матеріалу. Підвищення рівня захищеності споживачів страхових компаній є стратегічним завданням державного регулювання та нагляду за діяльністю страховиків. Цей рівень є результатом поточних результатів страхової компанії за результатами фінансової, інвестиційної та страхової діяльності, управління ризиками, фінансового менеджменту страховика. Отже, забезпечення належного

рівня платоспроможності є гарантією виконання зобов'язань страховиком.

Проблеми платоспроможності страхових компаній займають одне із провідних місць у теоретичних і практичних розробках фахівців у сфері страхового бізнесу [1, 3]. У науковій літературі існує безліч визначень платоспроможності, проте практично всі вони збігаються за своїм змістом (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність поняття «платоспроможність страхової компанії»

Визначення аналізованого поняття	Автор та джерело
Вартість активів страхової компанії, що перевищує вартість її зобов'язань або дорівнює їм	Г. Белянкін [1]; І. Олійник [7]
Страховик вважається неплатоспроможним, якщо його активи неадекватні або недоступні (перебувають у неліквідній формі) в певний час	Гаманкова О. О. [2]
Наявність достатніх ліквідних активів для виконання фінансових зобов'язань	Залетов О. М. [3]
Можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання	Лахтіонова Л. А. [4]
Ознака фінансової стійкості страховиків, специфіка якої проявляється в особливостях формування зобов'язань і ресурсів для їх виконання	І. Ненно [6]
Здатність своєчасно в повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання, передусім страхові, за рахунок наявності достатньої суми ліквідних активів і засобів платежу	Руда Р. В. [12]
Характеризує реально існуюче динамічно рухливе (внаслідок постійного впливу різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів) співвідношення ринкових зобов'язань страховика, в тому числі й не страхових, перед клієнтами та контрагентами і наявних для їх покриття (компенсації) ресурсів (активів), які сформовані в достатньому обсязі та ліквідній формі без збитку для капіталу, що дозволяє страховикові своєчасно та повною мірою виконувати зобов'язання	Ткаченко Н. В. [14]
Здатність покривати всі фінансові зобов'язання, оплачувати всі позови й страхові допомоги з різних полісів, виданих страховою компанією	Хемптон Д. Д. [15]
Здатність виконати зобов'язання по виплаті страхового відшкодування страхувальникові або застрахованій особі за договорами страхування	Щербатих Д. В. [16]

Грунтуючись на даних табл. 1 можливо визначити, що більшість науковців визначають платоспроможність страхової компанії здатністю страхової компанії виконати страхові зобов'язання перед клієнтами, виходячи з наявних у неї активів у встановлений термін, які обумовлені законом або договором страхування.

Найбільш поширеним визначенням платоспроможності є можливість своєчасно

і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Це означає здатність у будь-який взятий час виконувати зобов'язання із укладених договорів страхування. Тобто, вартість активів страхової компанії, що перевищує вартість її зобов'язань або дорівнює їм.

На думку Д. Д. Хемптона платоспроможність компанії визначається як здатність покривати всі фінансові зобов'язання, оплачувати всі позови

й страхові допомоги з різних полісів, виданих страховою компанією [15].

З практичного погляду, поняття платоспроможності пов'язане з визнанням компанії неплатоспроможною. Неплатоспроможність виникає, коли компанія не в змозі вчасно платити за своїми боргами. Г. А. Белянкін визначає, що платоспроможність означає, що вартість активів страхової компанії перевищує вартість її зобов'язань або дорівнює їм. Страховик вважається неплатоспроможним, якщо його активи неадекватні або недоступні в певний час, щоб здійснити виплати за страховими випадками, що настали [1].

Таким чином, можна визначити платоспроможність страховика як його фактичну і потенційну можливість розраховуватися за зобов'язаннями за рахунок перетворення у грошові кошти його активів.

Однак, залишають поза увагою питання участі перестраховиків у процесі виконання зобов'язань перед клієнтами страхових компаній.

Отже, платоспроможність страхової компанії – це спроможність страхової компанії своєчасно та в повному обсязі виконати зобов'язання перед контрагентами, зокрема перед страхувальниками, у результаті забезпечення перевищення розміру загальних активів страховика над його зобов'язаннями шляхом управління активами при розміщенні коштів страхових резервів за принципами достатності, ліквідності, прибутковості, диверсифікованості та якості, а також із використанням передачі частини ризику перестраховикам відповідно до укладених договорів перестрахування.

З метою забезпечення платоспроможності страхова компанія повинна прагнути до: створення стабільного страхового портфеля шляхом укладання якомога більшої кількості договорів; дотримання нормативних співвідношень між активами та прийнятими страховими зобов'язаннями; та розміщення страхових резервів на умовах достатності, диверсифікованості та якості [9].

Усі сфери фінансових відносин страхових компаній є об'єктом державного нагляду і регулювання, який здійснюється з метою дотримання законодавства України у сфері страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів страхувальників. В чинному Законі України «Про страхування» [10] показник перевищення фактичного запасу

платоспроможності над нормативним запасом платоспроможності, разом з вимогами до розміру статутного капіталу, гарантійного фонду та достатності страхових резервів, віднесено до умов забезпечення платоспроможності страхових компаній.

Відповідно до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» (нова редакція), передбачено забезпечення платоспроможності страховика виконанням вимог, встановлених Уповноваженим органом (Нацкомфінпослуг України), зокрема страховик зобов'язаний на будь-яку звітну дату дотримуватися таких вимог до платоспроможності [11]: сформувати технічні резерви в порядку, визначеному проектом Закону та нормативно-правовими актами Уповноваженого органу; мати суму активів, визначених проектом Закону категорій для покриття в повному обсязі технічних резервів, розраховану в порядку, встановленому Уповноваженим органом; мати наявний регулятивний капітал у розмірі не меншому, ніж встановлений відповідно до вимог проекту Закону; виконувати умови щодо взяття участі в централізованих страхових резервних фондах у випадках, передбачених законодавством; дотримуватися пруденційних нормативів, установлених Уповноваженим органом.

Платоспроможність страхової компанії оцінюють на основі ефективності розміщення її страхових резервів. Вони повинні розміщатися відповідно до принципів безпеки, прибутковості, ліквідності, диверсифікованості.

В Україні законодавчо встановлена структура розміщення страхових резервів, яка має забезпечити виконання страховиками зазначених принципів [9]. Страховики розміщують кошти страхових резервів, де основним критерієм вибору виступає прибуток, що буде отримана від розміщення засобів (банківський процент, розмір дивідендів за акціями, дохід від облігацій, доходи від нерухомості та ін.).

З метою забезпечення поточних та майбутніх зобов'язань за договорами страхування (перестрахування) страховик зобов'язаний сформувати технічні резерви за кожним класом страхування, на які страховик має ліцензію, в тій валюті, в якій страховик несе відповідальність за своїми зобов'язаннями за договорами страхування (перестрахування) [1].

Існує досить багато факторів при здійсненні страхової діяльності, які впливають на

платоспроможність. Серед них можна виділити дві групи: внутрішні та зовнішні, більш наглядно вони наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Фактори впливу на платоспроможність страхової компанії

Фактори	Характеристика
Внутрішні	Структура страхового портфеля та інших зобов'язань
	Політика перестраховування
	Тарифна політика
	Якість та достатність власних коштів та страхових резервів
	Організаційна структура
	Рівень технологій
	Конкурентна позиція, ринкова поведінка, ділова активність
	Внутрішні ризики
	Фінансові результати
	Бізнес-стратегія і діловий потенціал
Зовнішні	Стан економіки і галузі
	Зовнішні ризики, рівень конкуренції та стан розвитку страхового ринку
	Стан, стратегія та ефективність державного регулювання
	Політика оподаткування
	Рівень довіри споживачів
	Політична ситуація та умови зовнішньоекономічної діяльності

Як видно з табл. 2, доцільно вважати важливим фактором, що впливає на платоспроможність страховика є обсяг страхових резервів та політика у сфері перестраховування. Перестраховування застосовується у випадках, коли страховик приймає на себе страхові зобов'язання в обсязі, що перевищує можливість їхнього виконання за рахунок сформованих резервів і власного капіталу.

Висновки та рекомендації. Обґрунтовано теоретичні аспекти визначення сутності платоспроможності страхової компанії. Визначено, що поза увагою дослідників залишають питання участі перестраховиків у процесі виконання

зобов'язань перед клієнтами страхових компаній. Отже, платоспроможність страхової компанії – це спроможність страхової компанії своєчасно та в повному обсязі виконати зобов'язання перед контрагентами, зокрема перед страхувальниками, у результаті забезпечення перевищення розміру загальних активів страховика над його зобов'язаннями шляхом управління активами при розміщенні коштів страхових резервів за принципами достатності, ліквідності, прибутковості, диверсифікованості та якості, а також із використанням передачі частини ризику перестраховикам відповідно до укладених договорів перестраховування.

Список використаних джерел:

1. Белянкін Г. А. Платежеспособность страховой компании / Г. А. Белянкін // Финансы. – 1998. – №5. – С. 45–49.
2. Гаманкова О. О. Фінансова стійкість та платоспроможність страхової організації / О. О. Гаманкова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Сер. Економіка. – 2007. – № 94/95. – С. 18–23.
3. Залетов О. М. Державне регулювання ринку страхування життя в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / О. М. Залетов; Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К., 2007. – 20 с.
4. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
5. Луконин С. В. Финансовая устойчивость страховых компаний и пути ее повышения / С. В. Луконин // Страховое дело. – 2003. – №5. – С. 28–31.
6. Ненно І. Економічна сутність фінансової стійкості страхових компаній / І. Ненно, А. Зубаль // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2012. – № 4 (9). – С. 260–263.
7. Олійник І. Платоспроможність страхової компанії: сутність та значення / І. Олійник

// Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2008. – Т. 3, № 4. – С. 18–21.

8. Пачковская Н. Методические вопросы определения платежеспособности страховых организаций / Н. Пачковская // Галицкий экономический вестник. – 2005. – №1. – С. 115-119.

9. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика : Розпорядження Нацкомфінпослуг України № 396 від 23.02.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/-show/z0417-16>.

10. Про страхування: Закон України № 85/96-ВР від 07.03.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/-laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

11. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» (нова редакція) № 1797 від 19.01.2015. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53637.

12. Руда Р. В. Оцінка платоспроможності та фінансової стійкості страхової організації/ Р.В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2015. – № 4 (32). – С. 93-98.

13. Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки: Розпорядження Нацкомфінпослуг України № 499 від 19.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfr.gov.ua/news/918.html>.

14. Ткаченко Н. В. До визначення поняття «платоспроможність страхової компанії» / Н. В. Ткаченко // Регіональна економіка. - 2010. - № 2. - С. 100-105.

15. Хэмптон Д. Д. Финансовое управление в страховых компаниях / Д. Д. Хэмптон (пер. с англ.). – М. : Анкил. – 2001. – 263 с.

16. Щербатих Д. В. Напрями забезпечення підтримки фінансової безпеки страхової компанії / Д. В. Щербатих // Вісник Черкаського університету. – 2015. – № 12 (345). – С. 137-141.